

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1937-38

DRAMA

18 MAKSO ŠNUDERL:
LOPOVŠČINE

Din 2:50

GLEDALSKI

LIST

Priloge k listu v letniku

1937-38

DRAMA

18 letnice

GLEDALIŠKI LIST
NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1937/38 DRAMA Štev. 18

MAKSO ŠNUDERL:

LOPOVŠČINE

PREMIERA 13. MAJA 1938

V »Lopovščinah« Maksa Šnuderla praznuje nocoj igralec VALO BRATINA 25letnico svojega odrskega delovanja. V tem času je med drugim nekaj let vodil in upravljal slovensko severno kulturno postojanko — Narodno gledališče v Mariboru, kakor tudi gledališči v Celju in Ptuj. Po teh nalogah se je vrnil v Ljubljano, kjer je bil nekoč svojo pot pričel. K njegovemu jubileju mu čestitata in želita novih uspehov

UPRAVA NARODNEGA GLEDALIŠČA
V LJUBLJANI

in

RAVNATELJSTVO DRAME.

Kompare Valo

Pred leti je stopil v pisarno upravnika Narodnega gledališča O. Župančiča, mlad gledališki entuzijast in izjavil svečano, da čuti v sebi poklic za igralca. To svojo željo je izpovedal v najkrasnejšem dolenjskem dialektu, ki živi okrog Vel. Lašč. — Upravnik Župančič se je ljubeznivo muzal in dejal mladeniču, da se mora odrešiti pred vsem narečja, da se govori na odru čista slovenščina. — Mladi mož se je postavil v pozo in dejal: »Po počitnicah pridem spet, tedaj bom govoril čisto slovenščino.« — Pa minejo počitniški tedni in kandidat se pojavi spet pred upravnikom Otonom... »Zdaj pa že govorim čisto slovenščino«, izjavi. A izjava je bila podana spet v najčistejši dolenjščini... S tem je bila gledališka kariera mladega entuzijasta končana...

*

Ta resnična zgodba naj služi v pouk, da se gospod Bog včasih le zmoti... Tisti, ki je podvržen dialektu, vendar ni izključen iz gledališke bratovščine. Kdo bi verjel, da bo pristen Škofjeločan, Dolenjec ali Idrižčan utegnil porabiti več od enega para čevljev na odru in ga ne bi spodili... Da temu ni tako, je dokazal Valo Bratina, idrijski domačin in vitez živega srebra, cinobra in žlikrofov.

*

Če govorim o starem prijatelju in dobrem kolegu Bratini, imam pred očmi vselej ruskega človeka... Da, ruskega človeka in pa onega grandioznega potujočega komedijanta, ki je že izumrl... Pa Bratina tudi je — i prvo i drugo... Začel je v Ljubljani, skromno in tiho, kot večina naših gledaliških ljudi. Potem jo je ubral v Trst in v mladeniškem zanosu kreiral uloge Osvalda in podobnih več...

Pa streli ne dá kri miru! Ubere jo v široki svet — izgine in skoraj bi dejal propade... Propade vsaj za teater... Tu, po Avstriji, Švici in Nemčiji se izpremeni Bratina v ruskega človeka, v tip bosjaka, v lik iz Gorkega romanov in novel...

*

Po tujini brodi Valo Bratina in je izmenoma igralec, natakár, rudar... V Šleziji vozi »hunte« v premogokopih, zraven pa prebira drame iz Reclamove izdaje... Vsak dan eno — to je njegova maksima... V Gero pride in dobi znanca in prijatelje... Spet je v teatru, med ljudmi, ki ga imajo radi in ki ga pozabili nikoli ne bodo... Tam je odlična gospa Sekcijskega svetnika in tam je njuna hči, prekrasna Käthe, vsa mlada in stasita... Vsi verujejo v Herrn Valo... In prav imajo...

*

Da, prav imajo! Kajti Valo je dečko in se ne pusti ugnati! Gori na Koroški pogrunta kraj in uprizarja morda prve igre na prostem... Tja v vas Brnco pri Beljaku povabi svoje prijatelje... gospo in gospodično Käthe, ne pozabi pa tudi prijatelj Rudeta Trošta z znamenito bradavico, niti ne pozabi Osta... Gospa sekcionsšefovka kuhajo kavo, popoldne pa se poda ta mešana družčina v Beljak... Lepo je...

*

Potem pa pride vojna... Valo in Ost sta se med vojno srečala dvakrat... Prvič je bilo v svinjaku v hotelu Bellevue v Ljubljani. Ost je imel službo in stikal po svinjaku, kjer so bivakirali enoletniki. Stopa po listju, in naenkrat se pokaže bradata glava, ki izpregovori... Serbus Joža... Junak Valo je raje počival, kot pa streljal za pogruntacijami strategije... Pravili so kasneje, da se je pustil zapreti v »einzelarest« — samo da je imel mir in »Reclamke«.

Drugič je bilo pa na Opčinah... Pa pride Ost službeno h kadru, pa stika po sobah... In najde v eni kotiček, opremljen s slikami, razglednicami... Iz vogala pa se pojavi Valo... V vogalu on spi... In Valo je obseden na slike, kajti on sam je tudi slikar — kos slikarja — in ako bi ne bil pri teatru, bi bil gotovo slikar...

*

Po vojni gre pot v vse vijuge... Iz Ljubljane v Maribor, od igralca do režiserja, preko dramaturga in ravnatelja, v Celje in pa v Ljubljano. Ni važno ta hip, da bi se ustavljal na teh za Bratino velevažnih razvojnih točkah... Važno je, da je pretolkel trdi tlak petindvajsetih let, da je ostal veder in poln vere v življenje, v lepoto prirode, v barvo in pa, kar se ne sme prezreti — vere v dobro iskreno prijateljstvo...

*

Vitez in mušketir teatrski, kompare Valo! — Ob tem lepem dnevu naj Ti stisne roko eden onih, ki je mlad kot Ti stremel za istimi cilji kot Ti... Kaj smo dosegli — o tem midva ne bova govorila... Ampak, med nebeške krilatce bova pa le prišla in pričela tam na novo... Peroti nama bodo rasle in Valo bo povabil tedaj ko bodo že čisto zrasle Osta na — žlikrofe, ki jih bo kuhal nebeški kuhar...

M. Šnuderl:

Valo Bratina v Mariboru

Danes, ko smo se morali privaditi, da se dogodki zgodovinskega pomena vrše čez noč, se čudimo, kako polagoma in obzirno smo odklopili Maribor od nemške oblasti. Maister je že tri tedne pove-

ljeval nad Mariborom, ko je šele mogel razorožiti nemško gardo; šele po dveh mesecih je bil odstavljen nemški občinski svet, ki je med tem časom pošiljal spomenice na Nemško Avstrijo, vzdrževal nemško gardo, plačeval stavko železničarjev in stremel za rešitvijo izpod domače oblasti. Postopoma smo šele prevzemali nemške šole. Na gledališče pa smo kar nekam pozabili. Igrali smo še v Narodnem domu z diletanti, ravnatelj Siege je v gledališču naprej uprizarjal svojo nemško šmiro in še v juliju 1919 je moralo nemško gledališko društvo dovoliti gostovanje ljubljanske drame v gledališču. Šele to, da je dr. Orosel to dovolil češ, ker se braniti ne more, je zlomilo nemški Taliji vrat. 27. septembra 1919 je z Jurčičevim »Tugomerom« Hinko Nučič odprl vrata slovenskem narodnemu gledališču, da je ostalo posihmal odprto do danes. Navdušenje, izvirajoče iz splošnega narodnega veselja, ki je takrat vladalo, še posebej iz zmagoslavja nad nemštvom, je polnilo gledališče bolj kakor pa občutek potrebe po gledališču. Čas je pokazal, da smo kritiki, ki smo v oni dobi grizli Nučiča, sodili krivo v toliko, da smo ob umetniškem ocenjevanju predstav premalo upoštevali položaj. Nučič je moral vabiti publiko v gledališče, ko ni bilo stalne slovenske gledališke publike in ko je početni movens ponehal, z deli, ki so za široko občinstvo bila vabljiva, in je moral skrbeti za pestrost repertoarja z mnogobrojnimi deli. Pri tem ni mogel slediti zelo problematičnim potem takratnega umetniškega ustvarjanja, ki je pljusknilo v ekspresionizem, pa tudi ni mogel skrbeti za popolnejšo izdelavo odrskih stvaritev. Stoji pa, da je Nučič znal vzgojiti presenetljivo število talentov, ki so se takrat zgrnili okrog njega, in s svojim ogromnim delom vzbudili trajno zanimanje za mariborsko gledališče. S tem mu je ustvaril solidne temelje.

Bratina je prišel v Maribor z Nučičem in nastopil že v otvortveni predstavi 27. septembra 1919 v vlogi Spitigneva. Pod vodstvom Hinka Nučiča, ki je bil zakupnik in artistični vodja gledališča, je Bratina od 46 vprizorjenih del zrežiral 10 del. Že tu se vidi njegovo stremljenje k umetniško pomembnejšim delom, kajti režiral je med drugimi sledeča dela: Andrejev: Gaudeamus; Strindberg: Upnik; Schönherr: Satan v ženski; Strindberg: Pelikan. Z

Nučičem, Železnikom, Bukšekovo, Dragutinovičevo in Gromom je bil najvidnejši igralec v tej prvi, za Maribor prepomembni sezoni. Kritika je njegovo izrazito igro stalno opažala.

V drugi Nučičevi sezoni 1920/21 je od 60 vprizorjenih del (od teh je bilo 12 ponovljenih iz prejšnje sezone) režiral Bratina na novo le 4 (3 od njeга režirane igre iz prve sezije so bile ponovljene), 2 deli je režiral kot gost, ker je bil večji del sezone odsoten, menda v Celju. Tudi tokrat je režiral kvalitetna dela, Cankarjeve Hlapce, Sudermannovo Tiho srečo in Anzengruberjev Samski dvor.

Najpomembnejši del njegovega delovanja v Mariboru pa pade v dobo, ko je Hinko Nučič zapustil mariborsko gledališče, to je v času od 1. avgusta 1921 dalje. Bratina je bil od 1. avgusta 1921 do 15. marca 1922 upravnik gledališča, do nastopa dr. Brenčiča, do konca sezone 1925/26 pa ravnatelj drame. Valo Bratina je bil tedaj v polnem razvoju svojih sil in vsa kritika je bila ž njim enakih misli, da je treba uveljaviti v gledališču absolutno umetniško smer, brez ozira na levo in desno. Saj je Milan Skrbinšek pri otvoritvenem govoru sezone 1921/22 naravnost zapretel publiki, da jo bodo prisilili, sprejemati dela umetniške vrednosti, kar je vzbudilo navdušenje pri nas kritikih, pri občinstvu pa ne.

V sezoni 1921/22 vidimo Bratino režirati le umetniško pomembna dela, enako pa bo tudi v vseh poznejših letih njegovega mariborskega udejstvovanja. V sezoni 1921/22 je režiral 4 dela, med temi Strinbergovega Očeta; 1922/23 osem del, Cankarjeve Hlapce, Schönherrja, Molièra, Zolaja; 1923/24 7 del, spet Cankarja (Kralj na Betajnovi), Hasenclewerja (Ono), Milčinskega, Finžgarja, Remca; 1924/25 8 del, Strindberga, Shakespeareja (Hamlet), Cankarja (Pohujšanje), 1925/26 8 del, Molièra, Cankarja (Hlapca Jerneja), Shakespeareja (Beneški trgovec) in Sofokleja (Ojdipa).

Obležje njegovega repertoarja kaže predvsem manjši obseg, ne več 46 ozir. 60 del kakor pod Nučičem, ampak le 31, 35, 30, 31 in 29, zato pa so dela bolj izbrana in umetniško pomembnejša. Ker je bilo poprej radi prevelikega obsega repertoarja nemogoče izde-

lati posamezne igre v podrobnosti, je začel Bratina uvajati bolj poglobljeno delo in več notranje režije in igre. S tem je dvignil gledališče po kvaliteti dela in vprizoritve. To je bilo šele tedaj mogoče, ko je že Hinko Nučič vzbudil s svojim neverjetno pestrim in mnogoštevilnim repertoarjem zanimanje za naše gledališče. Krepko so mu pri tem stali ob strani ne le dr. Brenčič kot upravnik, ampak tudi sorediserji in igralci, razen gori omenjenih, zlasti še Milan Skrbinšek v sezonah 1920/22 in Silvester Škerl od 1921 do 1925, ki sta mu bila tudi idejna sodelavca. Zraven pa ne smejo ostati neomenjeni talenti iz naraščaja, ki ga je vzgojil Nučič, kakor Elvira Kraljeva, Kovič Jože in drugi.

Poglavje zase je bila Bratinova vnema za slovenska dela. Že Nučič je v prvi sezoni od 46 del dal 10 slovenskih, v drugi od 60 del 16 slovenskih. Bratina je v sezoni 1921/22 od 31 del vprizoril slovenskih 7, 1922/23 od 35 del 5, 1923/24 od 30 del 6, 1924/25 od 31 del 6, 1925/26 od 29 del 6 slovenskih. V tej dobi so igrali: Cankar: *Za narodov blagor*, Hlapec Jernej in njegova pravica, Jakob Ruda, Hlapci, Kralj na Betajnovi, Pohujšanje v dolini Šentflorjanski; Stanko Majcen: *Dediči velikega časa*; Milčinski: *Mogočni prstan*, *Kjer ljubezen tam Bog*; Remec: *Kirke*, *Užitkarji*, *Magda*, *Zakleti grad*; Franc Bevk: *Kajn*; Angelo Cerkvenc: *V vrtincu*; Greb; Cvetko Golar: *Vdova Rošlinka*; Finžgar: *Divji lovec*; Pavel Golia: *Peterčkove poslednje sanje*.

Dela, ki so ležeče natisnjena, so *slovenske krstne predstave*, torej sploh prvič uprizorjena. Vsa je režiral Bratina sam. Po številu jih je 9, pač zgledno število,

Pri vsem tem delu je zelo mnogo igral in je izrazite karakterne vloge zadel najbolje. Zlasti so nam ostale v spominu kreacije Balantača v vdovi Rošlinki, Užitkarja, Hlapca Jerneja, Kantorja v Kralju na Betajnovi, Zlodja v Pohujšanju, Namišljenega bolnika, Hlestakova v Revizorju itd.

Kot slikar je bil seveda dober inscenator. Posebno posrečeni sta bili njegovi inscenaciji v Strindbergovem »Peterčku« in Milčinskega »Mogočem prstanu«.

Spočetka tej umetniški razgibanosti njegovega delovanja občinstvo ni tako sledilo, kakor bi to bilo pričakovati. Mnogo je bilo krivo to, da so se radi prezidave gledališča morale vršiti predstave v neprimernih dvorani Narodnega doma. Umetniška dela ne ustrezajo galeriji in treba je že nekaj gledališke kulture, da se najde stik med odrom in občinstvom. Maribor tedaj ni imel take gledališke publike, kakor ni imel svojega meščanstva in one ustaljenosti, iz katere se lahko črpa razumevanje za kulturne vrednote in za sodelovanje pri njih ustvarjanju. Če ne bi bil tega v Mariboru sam doživljal, bi ne verjel, kolikega pomena je za kulturni konzum kakega mesta meščanska tradicija, ustaljenost prebivalstva, kolektivna uživiljenost v skupne razmere. Maribor pa je bil tedaj od vseh vetrov nametan konglomerat naših ljudi iz vse Slovenije, zlasti iz Primorja, in so bile razlike v miselnosti, v navadah, v vsakdanjem življenju tako velike, da o kaki enotnosti meščanstva ni bilo sledu. Saj je bila pred prevratom v Mariboru hišna posest skoraj v celoti v nemških rokah; razen nekaj profesorjev, par odvetnikov, peščice trgovcev in obrtnikov je bilo vse mesto natrpano s priseljenimi nemškimi elementi, mi smo prevladovali le v socialno najšibkejših slojih. Slovenskega gledališča ni bilo, Dramatično društvo, ki je igralo ob nedeljah v Narodnem domu, ni bilo isto in je zlasti služilo slovenski okolici. Za uspeh gledališča je bilo treba, da se ves ta konglomerat med seboj uredi, spravi v sklad, se usede in dobi skupno miselnost in enako gledanje. Šele danes, ko je poteklo skoraj že 20 let, se oblikuje naša gledališka publika, raste umetniški konzum in se ustvarjajo trajni pogoji za močno kulturno rast. Sedaj šele dobivamo tip Mariborčana, kakor je od nekdaj bil Ljubljančan. Za Bratinovega časa pa vsega tega še ni bilo.

Njegovo delo je zarezalo močno in neizbrisno brazdo v razvoj mariborskega gledališča. Nihče več ne bi mogel od tedaj drugače voditi drame, popustiti na črti umetniškega stremljenja in se podati na nižjo gladino. V tej smeri je upravnik dr. Brenčič držal gledališče in danes lahko rečemo, da je uspeh popoln in da je mariborsko gledališče prva umetniška ustanova v Mariboru.

Ko tako razmišljam o oni dobi, se spominjam, kolikokrat smo

si bili kritiki v laseh z Bratino; toda ugotavljam, da vedno le v podrobnostih in nikjer ne v načelu. Zdi se mi, da je kar skladno s tem mojim prikazom Bratinovega delovanja v Mariboru, da si je izbral za proslavo svoje 25 letnice slovensko delo mariborskega avtorja.

Delo gledališkega človeka, trageda, ima že v sebi svojo tragiko, ker ugasne, čim je podano. Delo Vala Bratina v Mariboru pa bo ostalo nerazdružno z zgodovino razvoja mariborskega Narodnega gledališča, bo značilo razvojno dobo, ko je pognalo umetniško hotenje na visoko, za one čase previsoko, kar pa služi Vali Bratini samo v neizbrisno zaslugi.

Fr. Lipah:

Ob Bratinovem jubileju

Pred leti je prišel na Danilovo proslavo odposlanec mariborskih igralcev, Valo Bratina in je papačiju izročil na odru šopek poljskih cvetic iz Slovenskih goric.

Kako lepe so bile te rožice v družbi ošabnih mestnih vrtnarskih gojenk, nageljev z riviere in laškega lavorja!

Saj so bile naše!

Čestital je Bratina takrat slavljencu Danilu med drugim tudi s temi besedami:

»Rad bi Ti ujel še škrjančka s poljá in Ti ga prinesel, da bi Ti prepeval k jubileju!«

*

Slovenski človek je najbolj slovenski takrat, ko je skromen: takrat je ves naš in vsi smo na njegovi strani.

Ploskamo sicer najbolj tistemu, ki se je znal preriniti v ospredje in se tam glasno šopiri — zares radi pa imamo onega, ki stoji bolj v ozadju, odrinjen v kot, ves po domače skromen in ves po naše v zadregah.

Vendar je v njegovih očkih prižgana ena lučka: pristna podoba našega Slovenca!

Ta je pravi, ki je naš!

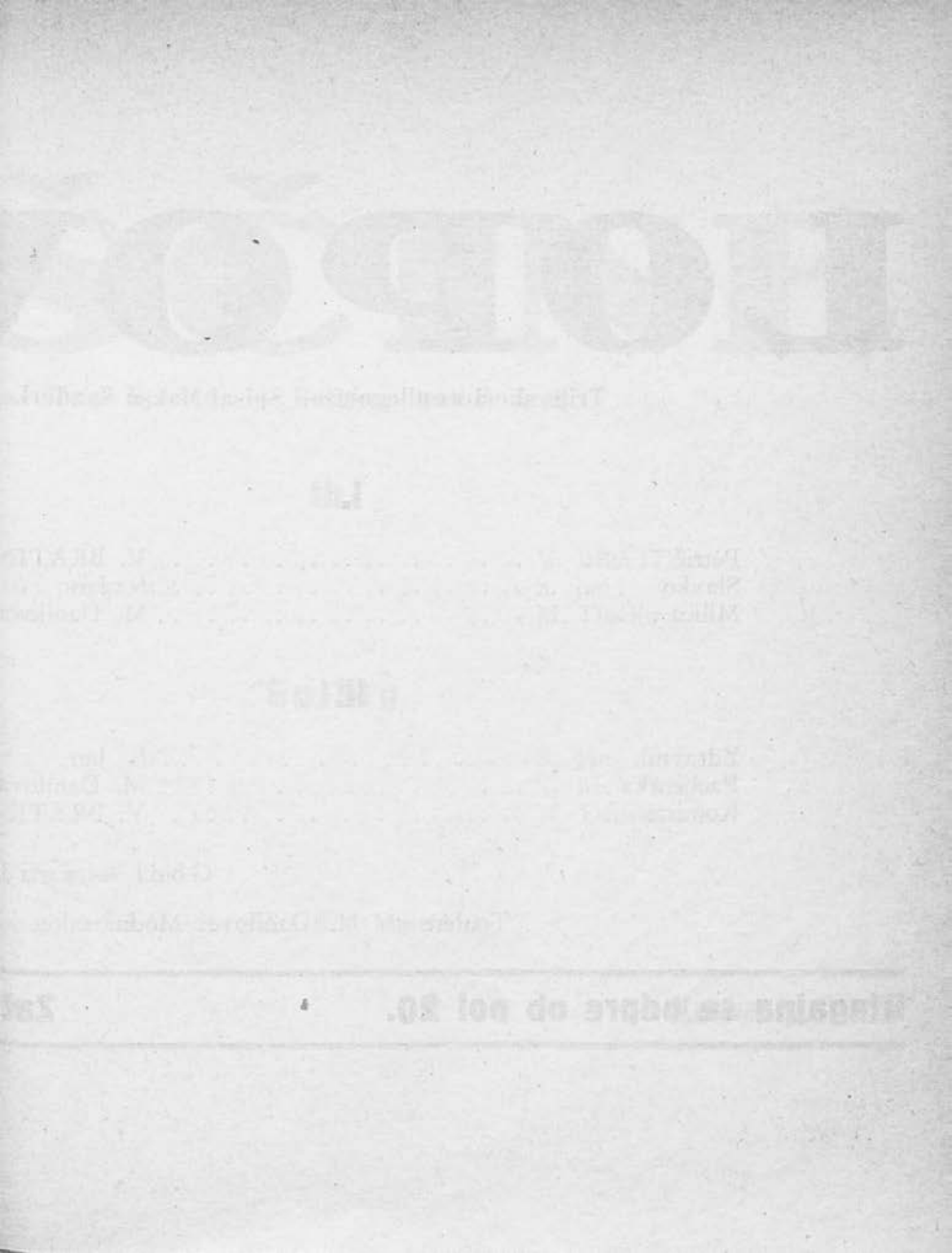
Pregled del,
ki jih je zrežiral VALO BRATINA tekom svojega
 gledališkega delovanja.

Štev.	Sezona	Avtor	Delo	Kraj
1	1920	Andrejev	Dnevi našega življenja	Maribor
2	1921	Andrejev	Gaudeamus	"
3	1921	Anzengruber	Samski dvor	"
4	1921	Paulton	Nioba	"
5	1921	Stein-Walts	Gospodje sinovi	"
6	1921	Schönthan	Ugrabljene Sabinke	"
7	1921	Strindberg	Upnik	"
8	1921	Strindberg	Pelikan	"
9	1921	Thomas	Charlijeva tetka	"
10	1921	Sudermann	Tiha sreča	"
11	1922	Strindberg	Oče	"
12	1922	Becque	Parižanka	"
13	1922	Remec	Kirke	"
14	1922	Schönthan	Gospod senator	"
15	1922	Cankar	Hlapci	"
16	1922	Schönherr	Satan v ženski	"
17	1922	Molière	Namišljeni bolnik	"
18	1922	Remec	Užitkarji	"
19	1922	Schönherr	Ono	"
20	1922	Balucki	Težke ribe	"
21	1922	Zola	Ubijač	"
22	1922	Bracco	Prava ljubezen	"
23	1922	Cankar	Kralj na Betajnovi	"
24	1922	Surgučev	Jesenske gosli	"
25	1924	Hasenclever	Onstran življenja	"
26	1924	Milčinski	Mogočni prstan	"
27	1924	Finžgar	Divji lovec	"
28	1924	Remec	Magda	"

Štev.	Sezona	Avtor	Delo	Kraj
29	1924	Cankar	Pohujšanje	Maribor
30	1924	Bevk	Kajn	"
31	1925	Sardou	Razporoka	"
32	1925	Cerkvenik	V vrtincu	"
33	1925	Golar	Vdova Rošlinka	"
34	1925	Strindberg	Peterček	"
35	1925	Shakespeare	Hamlet	"
36	1926	Remec	Zakleti grad	"
37	1926	Mell	Igra apostolov	"
38	1926	Molière	Žlahtni meščan	"
39	1926	Cankar	Hlapec Jernej	"
40	1926	Shakespeare	Beneški trgovec	"
41	1926	Cerkvenik	Greh	"
42	1926	Schiller	Marija Stuart	"
43	1926	Sophokles	Kralj Ojdipus	"
1	1920	Halbe	Mladost	Celje
2	1921	Schönthan	Gospodje sinovi	"
3	1927	Cankar	Hlapci	"
4	1927	Milčinski	Mogočni prstan	"
5	1927	Raupach	Mlinar in njegova hči	"
6	1927	Cerkvenik	Roka pravice	"
7	1927	Remec	Magda	"
8	1928	Golia	Peterčkove poslednje sanje	"
9	1928	Sardou	Razporoka	"
10	1928	Tolstoj	Vstajenje	"
11	1928	Finžgar	Divji lovec	"
12	1928	Deutsch	Pasijon	"
13	1928	Hašek	Švejek	"
1	1926	Cankar	Hlapci	Ptuj
2	1926	Schönherr	Satan v ženski	"
3	1926	Jurčič - Govekar	Deseti brat	"

Štev.	Sezona	Avtor	Delo	Kraj
4	1926	Balucki	Težke ribe	Ptuj
5	1926	Remec	Magda	"
6	1926	Golia	Peterčkove poslednje sanje	"
7	1926	Ogrinc	V Ljubljano jo dajmo	"
8	1926	Cerkvenik	Greh	"
9	1926	Finžgar	Divji lovec	"
10	1926	Cankar	Pohujšanje	"
11	1926	Zapolska	Morala gospe Dulske	"
12	1926	Petrovič	Gozd	"
13	1926	Deütsch	Pasijon	"
14	1926	Molière	Namišljeni bolnik	"
15	1926	Cerkvenik	Očiščenje	"
16	1926	Nušić	Svet	"
1	1919	Morree	Revček Andrejček	Ljubljana
2	1919	Hauptmann	Voznik Henschel	"
3	1920	Jurčič - Govekar	Deseti brat	"
4	1920	Ogrinc	V Ljubljano jo dajmo	"
5	1920	Strindberg	Pelikan	"
6	1920	Thomas	Charlijeva tetka	"
7	1929	Cerkvenik	Greh	"

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

LOPOVŠČINE

Trije skeči z epilogom. — Spisal Makso Šnuderl. — Scenarij: Valo Bratina. — Režiser: Bratko Kretf.

I.

Petrič V. BRATINA
Slavko S. Jan
Milica M. Danilova

II.

Zdravnik S. Jan
Pacijentka M. Danilova
Komisar V. BRATINA

Godi — zgodi — vseh časih kjerkoli.

Toaleta ge. M. Danilove: Modni salon »Vera« pri ul. 6, dežni plašč: tvrdka Rot, Mestni trg.

III.

Notar V. BRATINA
Notarski pripravnik S. Jan
Klijentka M. Danilova

Epilog

Avtor S. Jan
Kritik V. BRATINA
Klijentka M. Danilova

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začete ob 20.

Konec po 22.

ÖÖMÄ

Yhteiskunnallinen - Keskus - Keskus - Keskus

III.

Yhteiskunnallinen - Keskus - Keskus - Keskus

Ellys

Yhteiskunnallinen - Keskus - Keskus - Keskus